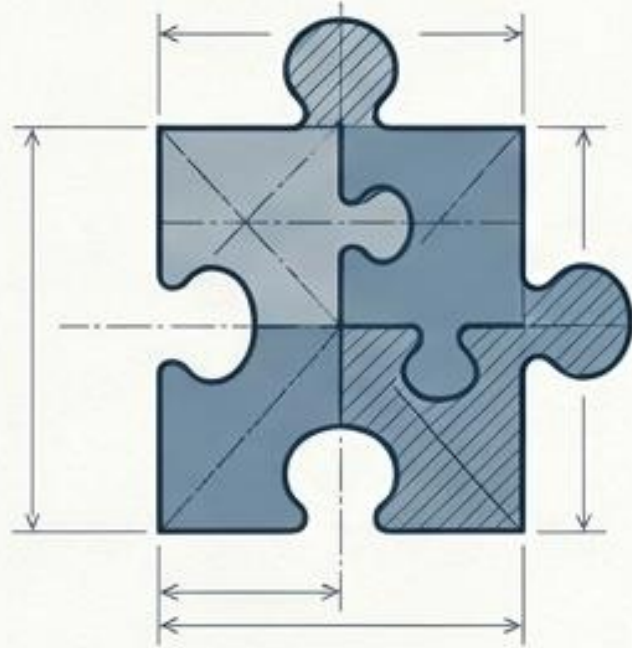

Майстерність НМТ: Українська мова

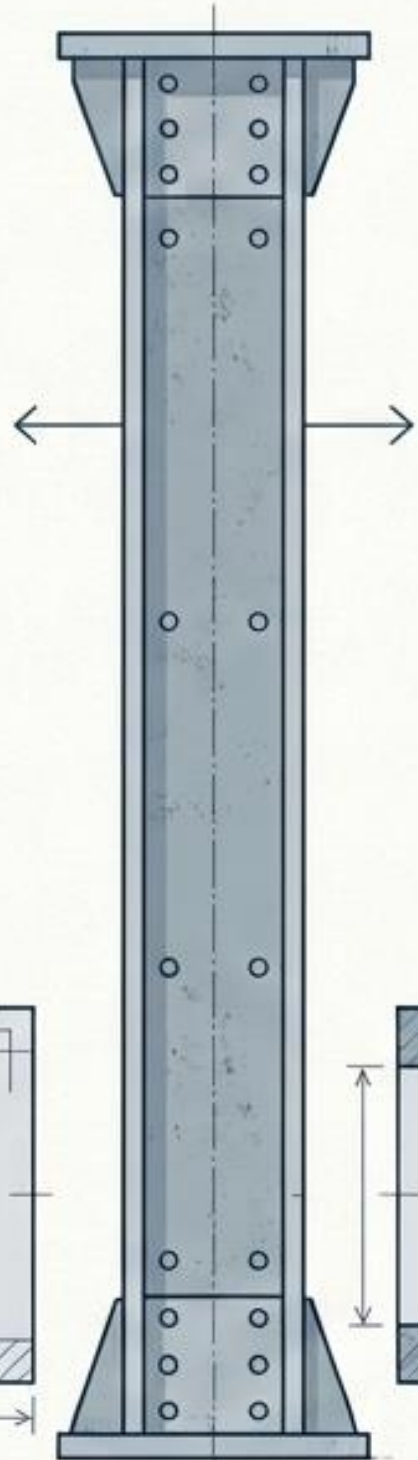
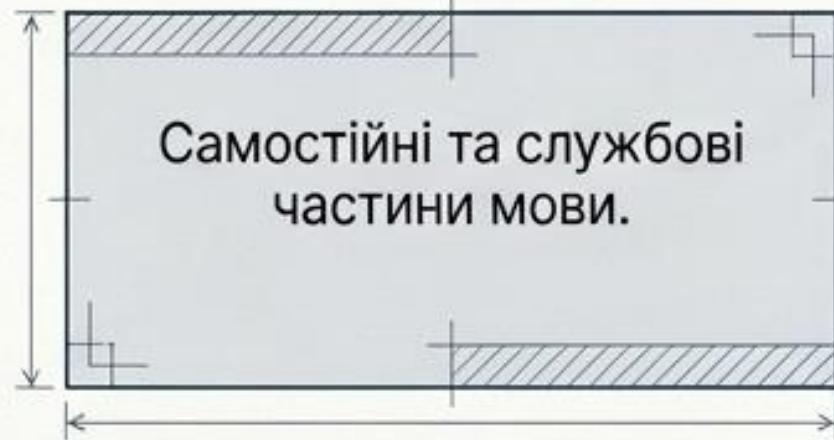
Візуальний гід з морфології
та синтаксису (Частина 1)

**Секрети, пастки та схеми
для максимального бала.**

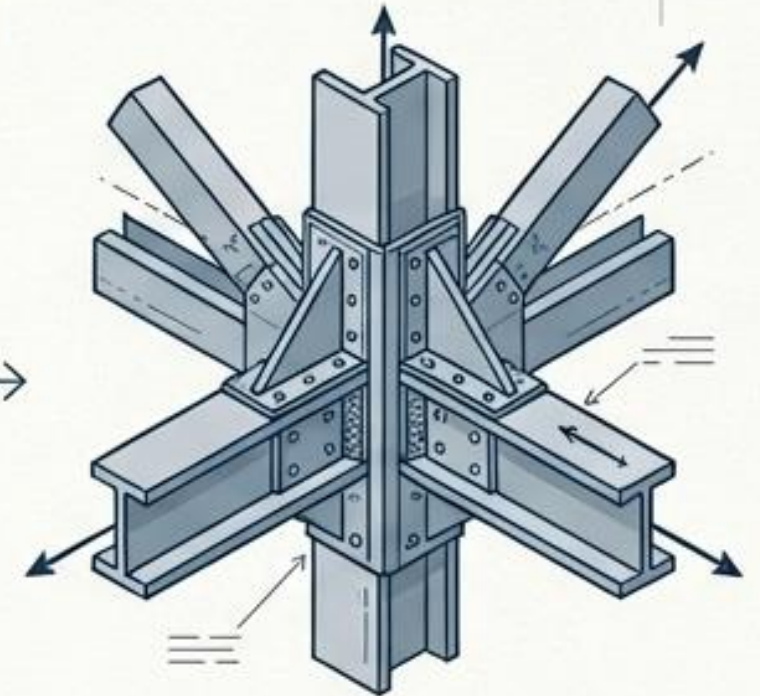
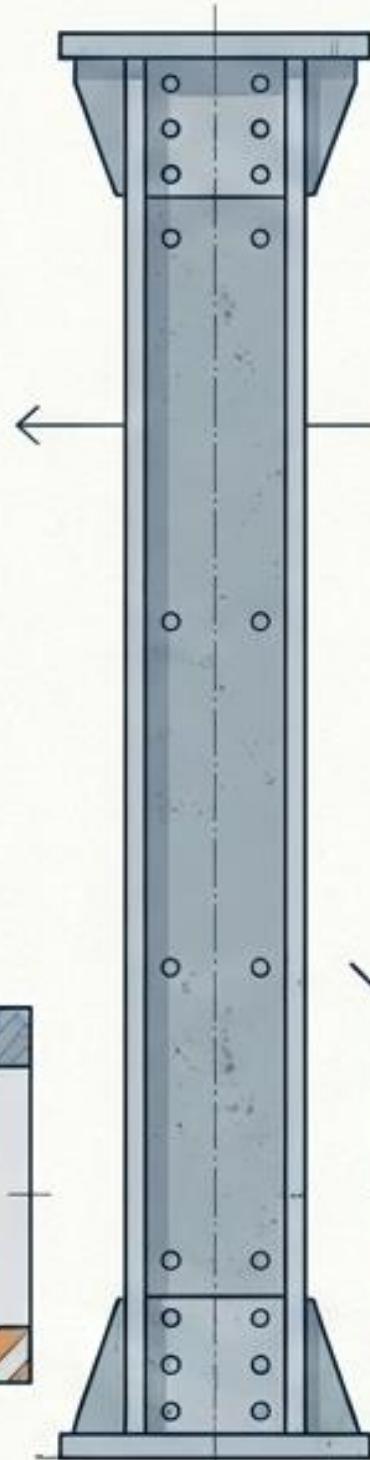
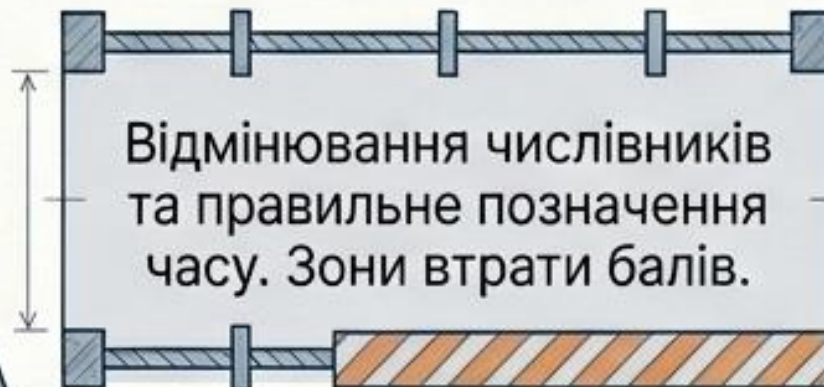
Архітектура мови: Що ми розберемо?

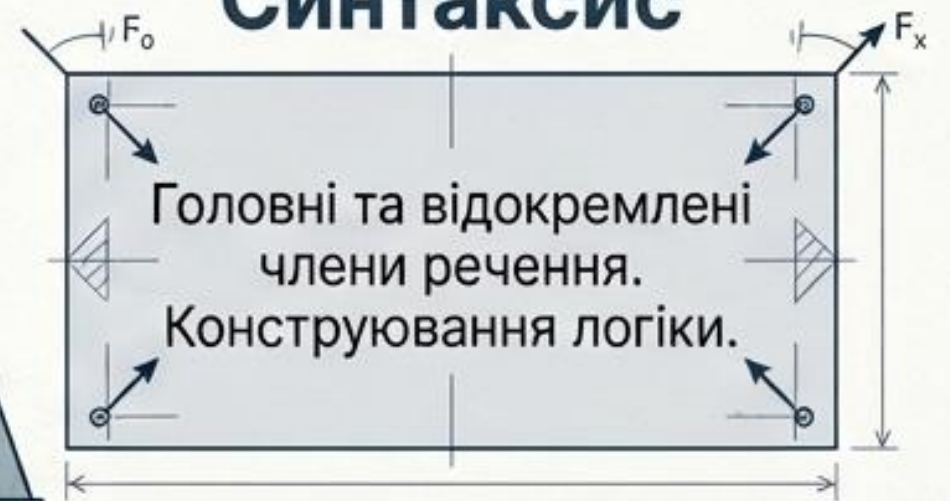
**Блок 1:
Морфологія**

**Блок 2:
Числівник**

**Блок 3:
Синтаксис**

З'ясуйте, якою частиною мови (А – Д) є виділені в реченні слова (1–4) (цифра позначає наступне слово).

Лайка – **(1)екологічно (2)шкідливе** явище, **(3)насичене (4)негативом**.

Слово в реченні

1 екологічно

2 шкідливе

3 насичене

4 негативом

Частина мови

А іменник

Б прикметник

В прислівник

Г форма дієслова (дієприкметник)

Д форма дієслова (дієприслівник)

Фундамент: Самостійні частини мови

Іменник

Хто? Що?
культура, місто

Прикметник

Який? Чий?
легка, лукава

Числівник

Скільки? Котрий?
багато, кільканадцять

Слова, які можуть виступати різними частинами мови

Прикметник / Іменник

військовий, хворий, черговий
Військовий шпиталь (прикм.).
Військовий повернувся (ім.).

Числівник / Прислівник

багато, мало
Багато років (числ.).
Працював багато (присл.).

Прислівник / Прийменник

навколо, поруч, близько
Все навколо (присл.).
Навколо будинку (прийм.).

ЗАЙМЕННИК

Хто? Що?
Який? Чий?
Скільки? Котрий?

ВІДМІНЮЄТЬСЯ

Здавалося хлопцю, **що** не скоро пролине літо молоде.
Я не вірю, **що** триста років зраду вважатимуть доблестю.
Так вдало маскував свої думки, **що** ніхто їх не помічав.
Синам, **що** віддають життя за отчий дім, наш Київ Золоті
розкрилює ворота.

Багатолике дієслово

ДІЄСЛОВО

Інфінітив

Що робити? -> навчити

Особова форма

Я, Ти, Ми... -> навчу

Безособова форма

суфікси -но, -то -> навчено

Дієприкметник

Який? -> навчений (Дієслово + Прикметник)

Дієприслівник

-учи/-ючи, -ачи/-ячи, -ши -> навчивши (Дієслово + Прислівник)

Дієприкметник та Дієприслівник — головні «герої» для утворення відокремлених означень та обставин у синтаксисі!

Службові частини мови

ПРИЙМЕННИК

Виражає залежність іменної частини мови від керівного слова.

Приклади: *у, за, під, згідно з, відповідно до*

СПОЛУЧНИК

З'єднує однорідні члени або частини складного речення.

Приклади: *і, або, не то... не то, бо*

ЧАСТКА

Заперечує, стверджує, підсилює або додає відтінків.

Приклади: *не, ні, б(би), казна, хтозна, тільки, лише, навіть*

Увага! Службові слова незмінні, НЕ відповідають на питання і НЕ є членами речення!

Визначте правильний варіант послідовного заповнення пропусків у реченні.

Наша команда підготувала річний звіт на _____ сторінках, і він проілюстрований _____ таблицями й діаграмами.

- А** двісті сімдесяти восьми, сорока шести
- Б** двостах семидесяти восьми, сороками шістьма
- В** двохстах семидесяти восьми, сорока шістьома
- Г** двохстах сімдесяти восьми, сорока шістьома
- Д** двісті сімдесят восьми, сорока шістьма

Секрети числівників: Що не відмінюється?

Абсолютно незмінні

**півтора,
півтори,
півтораста**

Вони ніколи не змінюють
закінчення, незалежно
від відмінка.

Правило 100, 40, 90
(Мають лише дві форми!)

1	Називний/ Знахідний:	сто, сорок, дев'яносто
2	Усі інші відмінки:	ста, сорока, дев'яноста

Десятки та сотні: де ховається помилка?

Десятки: 50, 60, 70, 80

Змінюється ЛИШЕ друга частина!

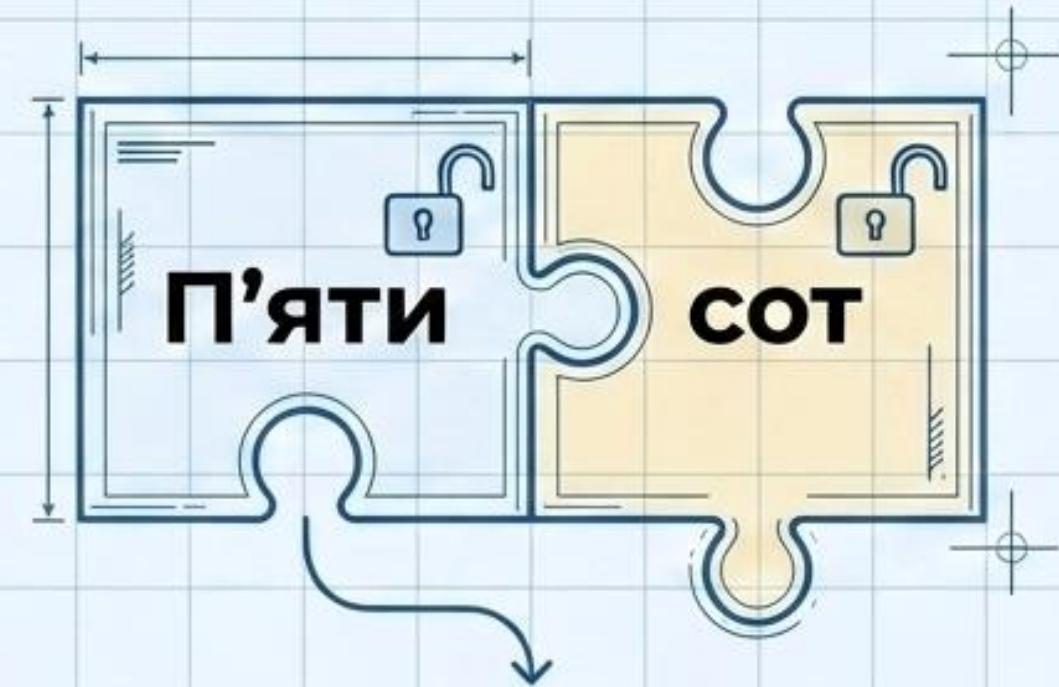
Правильно:

П'ятдесяти / П'ятдесятьма

Помилка НМТ: ~~п'ятидесяти~~

Сотні: 200-900

Змінюються ОБИДВІ частини!

Правильно: П'ятисот →

П'ятьмастами / П'ятьомастами

Помилка НМТ: ~~п'ятистами~~

Розгляньте малюнок. Правильними відповідями на запитання «*Котра година?*» будуть усі, ОКРІМ

А за чверть друга

Б чверть до другої

В п'ятнадцять хвилин до другої

Г друга година сорок п'ять хвилин

Д без п'ятнадцяти хвилин друга

Грамматика часу: годинник НМТ

Хвилини
ДО, ЗА

Хвилини
НА, ПО, ПІСЛЯ

Котра година?
(Завжди порядковий числівник
жіночого роду: друга, десята)

Приклад (15:40):
20 хв. до шістнадцятої /
за 20 хв. шістнадцята.

Приклад (15:20):
20 хв. на шістнадцяту /
20 хв. по п'ятнадцятій /
20 хв. після п'ятнадцятої.

ТАБУ!
Ніколи не кажіть «без п'ятнадцяти»!
Тільки «за чверть» або «чверть до».
Ніколи не називайте години кількісними
числівниками: сім годин десять хвилин

Рівно половина:
Пів на шосту

Доберіть приклад (А – Д) до кожного типу відокремленого члена речення (1–4).

1 додток

2 обставина

3 означення

4 прикладка (різновид означення)

А Заварюємо зелений чай,
проціджуємо його в невелику
посудину, накриваємо та ставимо
на вогонь.

Б У чай додаємо спеції, зокрема
кардамон, тертий імбир, гвоздику, і
тримаємо на слабкому вогні хвили-
двадцять.

В Наприкінці додаємо для аромату
лимонний чи апельсиновий сік,
вичавлений незадовго до вживання.

Г Далі чай знімаємо з вогню й удруге
проціджуємо, даючи напоєві трохи
охолонути.

Д Чай краще пити гарячим, хоч і
холодним він не втратить свого
шарму – легкого східного смаку.

Сприклад тесту: Визначення відокремлених частин мови

ПІДМЕТ

(Хто? Що?)

ПРИСУДОК

(Що робить? Який він є?)

ОЗНАЧЕННЯ

(Який? Чий?)
Описує предмет.

ДОДАТОК

(Кого? Чого? Кому?
Чому? Ким? Чим?)
Об'єкт дії.

ОБСТАВИНА

(Як? Коли? Де?
З якої причини?)
Умови дії.

Відокремлений додаток: Маркери виділення

Додаткова інформація, що розширює або обмежує значення об'єкта.

крім

окрім

окрім

зокрема

на відміну від

особливо

за винятком

замість

У чай додаємо спеції, зокрема кардамон, третій імбир,
і тримаємо на вогні.

Відокремлена обставина: фокус на дії та місці

Форма 1: Дієприслівниковий зворот (Додаткова дія)

Маркери: Суфікси -учи(-ючи), -ачи(-ячи), -ши.

Швидко повечерявши, полягали спати. (Що зробивши?)

Форма 2: Уточнення (Звуження простору/часу)

Умова: Місця, часу, способу дії (не менше двох обставин одного типу поспіль).

Там, **за горою**, сонечко сідає. (Де саме там?)

Відокремлене означення: деталізація образу

Слово або сполука слів (Який? Яка? Яке? Які?).
Часто виражається дієприкметниковим зворотом.

Співа **трава**, ніким ще не зім'ята.

Співа **трава**, ніким ще не зім'ята.

Досвітні **огні**, переможні, урочі, прорізали темряву.

Відокремлена прикладка: друге ім'я

ІМЕННИК 1
(Об'єкт)

=

ІМЕННИК 2
(Його інша
назва/статус)

Формула перевірки: «Хто він такий?» або «А саме?»

Мій брат, = майстер спорту, поїхав на змагання.

Ним, = майстром спорту, пишається школа.

Поєднайте виділені фрагменти простих (1–4) і складних (А – Д) речень за подібністю синтаксичного значення. Зразок такого поєднання показано на схемі.

Просте речення

- 1 Інженер-винахідник Ігор Сикорський 1931 року запатентував **проект** машини з двома пропелерами – першого гелікоптера.
- 2 **Уже майже 70 років** усі президенти США користуються для перельотів гелікоптерами, розробленими «Sikorsky Aircraft».
- 3 Уродженець Полтавщини Федір Піроцький 1880 року запропонував застосування електрики **для руху** міського трамвая, спробувавши модернізувати транспорт на кінній тязі.
- 4 І вже наступного року електричний трамвай, **вироблений компанією «Siemens» за схемою українця**, почав курсувати в Берліні.

Складне речення

- А Харківський науковець Анатолій Малихін придумав, **як зробити аналіз крові «безкровним»**.
- Б Він створив прилад, **давачі якого, закріплені на тілі людини, фіксують 131 показник здоров'я**.
- В У 60-х рр. ХХ ст. аспірант Київського інституту кібернетики В'ячеслав Петров створив прообраз компакт-диска, **аби використовувати його в перших «комп'ютерах»**.
- Г Одесит Володимир Хавкін винайшов першу вакцину проти холери, **коли працював у Франції**, а проти чуми – під час роботи в Індії.
- Д Першу пересадку цілої нирки здійснив українець Юрій Вороний, **так що на десятки років випередив розвиток трансплантології у світі**.

Секрет увідповіднення

Секрет увідповіднення: ставте однакове запитання;

Просте речення

І вже наступного року
трамвай почав
курсувати **(Коли?)**

Питання: **КОЛИ?**

Складне речення

...винайшов вакцину,
коли працював у
Франції **(Коли?)**

...прилад для перельотів,
розроблений компанією
(Який?)

Питання: **ЯКИЙ?**

Він створив прилад,
передавачі якого
закріплені на тілі **(Який?)**

